

РЕЗЮМЕТА НА НАУЧНИ ПУБЛИКАЦИИ НА ДОЦ. Д-Р ГЕОРГИ ЯКИМОВ СТОЙЧЕВ

**ЗА УЧАСТИЕ В КОНКУРС ЗА ПРОФЕСОР ПО ПРОФЕСИОНАЛНО
НАПРАВЛЕНИЕ 1.3. ПЕДАГОГИКА НА ОБУЧЕНИЕТО ... (МЕТОДИКА НА
ОБУЧЕНИЕТО ПО ИСТОРИЯ. ОБРАЗОВАНИЕ И ГРАЖДАНСКО
ВЪЗПИТАНИЕ ПРЕЗ 20 -30-ТЕ ГОДИНИ НА ХХ ВЕК) ДВ БР.56/ 30 ЮНИ 2023 Г.
(С.99)**

МОНОГРАФИЯ

1. БЪЛГАРСКОТО ОБРАЗОВАНИЕ (1934 – 1939). РЕФОРМИ, НАЦИОНАЛИЗЪМ, ДЪРЖАВНО-ГРАЖДАНСКО ВЪЗПИТАНИЕ

Университетско издателство „Св. Кл. Охридски“, София, 2023, 453 с.

ISBN 978-954-07-5743-8

ISBN 978-954-07-5744-5 (PDF)

Резюме

В монографията са изследвани най-важните особености в развитието на българското образование след 19 май 1934 г. до есента на 1939 г. Те се определят от протичащите в страната политически процеси. Налагането на безпартиен режим води до нова насока на просветната политика, в която образователните институции се подчиняват на вижданията на авторитарните обществени сили („Звено“ и Военния съюз) за обучението и възпитанието на децата и младежите. Дори когато те губят влияние и основен властови фактор става цар Борис III, образователната политика не се променя съществено. В изследването са отбелязани конкретните промени в управлението на образователната система – новото просветно законодателство (наредбите-закони), засилване на централизацията в управлението на образованието, премахването на избираемите училищни настоятелства, налагане на идеологията на „творческия национализъм“, промените в училищната мрежа, програмите и учебниците, утвърждаването на линията за засилено национално възпитание на учениците, промените в положението на учителската прослойка, налагането от държавната власт на единна професионална организация на просветните дейци, реакциите на обществото към просветната политика и др.

В първата глава накратко е проследено развитието на българската образователна система след войните за национално обединение до 1934 г. Макар да излиза извън времевите рамки на заглавието на монографията, въвеждането на тази глава е нужно, защото без случилото се в този исторически отрязък в българската образователна система трудно могат да се разберат промените след 19 май 1934 г. Забелязват се някои повторения на идеи и действия, свързани с просветната политика на управлявалите в

началото на 20-те години на XX век Български земеделски народен съюз. Акцентът в тази глава е поставен върху просветното законодателство на БЗНС и Демократическия сговор. Развитието на просветното дело е разгледано през призмата на обществените и политическите събития и промени, през цялостната обществено-политическа, идейна и културна атмосфера в България. В първите следвоенни години българската просвета се развива при тежки условия, но от средата на 20-те години отбелязва подем, който е прекъснат в резултат на отражението на т.нар. Голяма депресия в България. При управлението на „Народния блок“ образователната система се оказва в тежко финансово състояние. Допълнително тя е затруднена от непрекъснатите противоречия между партиите в управляващата коалиция.

В началото на глава Втора са разглеждани идеите за развитието на българското образование на основните политически формации в страната през 20-те – 30-те години на XX в., като акцент се поставя върху нароилите се дясно-авторитарни организации, които застъпват по-радикални позиции. Сред тях най-голямо внимание е отделено на вижданията на политически кръг „Звено“ за просветни реформи, част от които са реализирани след преврата на 19 май 1934 г.

В отделен параграф са очертани просветните реформи на правителството на К. Георгиев, намесата на Военния съюз в просветната политика. Безпартийният режим налага управление на образованието чрез наредби-законали, които в известна степен ликвидират либералния му характер и обществения контрол чрез общинските училищни настоятелства. Стремещт на деветнадесетомайците е да ограничат общообразователния характер на средните училища и да разширят професионалното образование, което да съответства на стопанските потребности на страната. Обърнато е внимание на отражението на промените върху образователната система и отношението на обществеността към тях. Последователно са проследени действията на просветните министри в годините на царския режим. Част от тях са от военната прослойка и присъствието им в министерството на народното просвещение е своеобразен прецедент в развитието на българското образование. Изяснен е въпросът в каква степен безпартийната власт оказва натиск върху просветната традиция и как известните български педагози се противопоставят на идващите отвън авторитарни и тоталитарни идеи за развитие на образованието, разпространявани в България от десните националистически организации. В края на главата е изведено заключението, че българската просветна система до края на 30-те години на XX в. остава в рамките на утвърдената в следосвобожденските десетилетия традиция. Царският режим стои далеч от фашизма, шовинизма и крайния национализъм и това предопределя и развитието на образованието. От външните влияния се взема онова, което може да се пригоди към българските условия. Някои по-крайни възгледи и практики обхващат извънучилищните занимания на учениците, но не и учебното съдържание и учебния процес.

Трета глава в монографията е посветена на идеологията на „новата държава“ в образованието. Направен е опит да се очертаят идеите на т.нар. творчески национализъм, които залягат в основата на промените в обучението и особено във възпитанието на децата и учениците през втората половина на 30-те години. Разгледани са трудовете на онези български педагози, които с основание се приемат за идеолози на „новото образование“ и чиито изследвания са насочени към превъзпитание на българското учителство, на което авторитарната власт възлага надежди да подготви „новите граждани“ на страната. Посочени са и основанията за отхвърляне на дългогодишното им заклеяване, че са проводници на фашистки, шовинистични и расистки идеи в българската просвета. По идеологически съображения след 9 септември 1944 г. върху редица видни български педагози са наложени забраните и забравата, тъй като вижданията им не отговарят на марксистката идеология и възгледи за развитие на образованието. Проследени са усилията на авторитарната власт за приобщаване на българското учителство към възгледите на национализма. Значително внимание е обърнато на дейността на казионния Просветен съюз, създаден след преврата на 19 май 1934 г. с цел да контролира просветните дейци в страната. Представени са усилията на съюза за подобряване на материалното положение на българските учители, както и разширяването на социалните дейности в интерес на най-голямата част от държавните служители в страната.

В глава Четвърта е отделено внимание върху опитите на авторитарната държава чрез новите програми и учебници по предметите „Отечествознание“ и „Гражданско учение“ да даде по-ярка националистическа посока на обучението на учениците и в същото време да ги подготви за граждани с качества и добродетели, съответстващи на вижданията на безпартийния авторитарен режим. Представени са съдържателните акценти в одобрените през втората половина на 30-те години учебници. Направен е и кратък преглед на методическите указания на видни български педагози към учителите за по-успешно преподаване на гражданските знания на техните възпитаници.

В заключението са изведени основните изводи на изследването и е обърнато внимание, че онези, които ръководят българската просвета в проучения период имат тежка и нерадостна съдба. Всички просветни министри от периода 1934 – 1939 г. са репресирани след 9 септември 1944 г. . Трима са осъдени на смърт от т.нар. Народен съд, но двама се спасяват в чужбина като политически изгнаници. Останалите са затваряни, интернирани и лишени от граждански права, възможности за работа и достоен живот. Оказва се, че просветното министерство съвсем не е най-безопасното място. Ръководенето му във време на ожесточени идейно-политически сблъсъци и на прага на нов световен конфликт води до тежки последици за министрите, които го оглавяват в периода 1934 – 1939 г.

SPECIFIC FEATURES OF BULGARIAN EDUCATION (1934 - 1939) **(REFORMS, NATIONALISM, CIVIC EDUCATION)**

Abstract

The monograph examines the most important features in the development of the Bulgarian education in the period following May 19th 1934 up to the fall of 1939. These were determined by the political processes taking place in the country. The establishment of a non-party regime gave the educational policy a new direction, where the educational institutions succumbed to the views of authoritarian public forces (*Zveno* political circle and the Military Union) on the matters of education and upbringing of children and adolescents. Even after their influence decreased, and Tsar Boris III became the major power factor, the educational policy did not change significantly. The study identifies the specific changes in the management of the education system, namely, new educational legislation (regulations-laws); increased centralization in the management of education; abolition of elected school boards; imposition of the ideology of 'creative nationalism'; changes in the school network, programs and textbooks; establishing the line of strengthened national education of students: changes in the situation of the teaching staff; setting up by the state authority of a single professional organization of educators; public reactions to the educational policy, etc.

Chapter one briefly traces the development of the Bulgarian education system in the period following the wars for national unification up to 1934. Although it goes beyond the time frame of the title of the monograph, this chapter was necessary to introduce, since the changes that occurred after May 19th. 1934. are difficult to explain without understanding what happened in the Bulgarian education system in this historical segment. Observed has been some recurrence of ideas and actions related to the educational policy of the Bulgarian Agrarian National Union ruling in the early 1920s. The emphasis in this chapter is on the educational legislation of the BANU and the Democratic Alliance. The development of the educational system has been examined through the prism of the social and political events and changes, and the overall socio-political, ideological and cultural atmosphere in Bulgaria. During the first post-war years, Bulgarian education developed under difficult conditions, however, since the mid-1920s, it saw an upswing, interrupted in its turn due to the impact of the so-called Great Depression on Bulgaria. During the government of the National Block, the education system got into a deplorable financial situation. Additionally, it was hampered by the continuous contradictions between the parties in the ruling coalition.

The beginning of Chapter two focuses on the the ideas for development of the Bulgarian education of the main political formations in the country, during the 1920s -1930s. with an emphasis on the emerging right-wing authoritarian organizations which advocated for more radical positions. Among these, the greatest attention has been paid to the views on educational reforms of the *Zveno* political circle, some of which were implemented after the May 19th 1934 coup d'etat.

A special paragraph outlines the educational reforms of the government of K. Georgiev

and the interference of the Military Union in the educational policy. The non-party regime established an education management through regulations-laws, which eliminated, to a certain extent, its liberal character and the public control exercised through the municipal school boards. The 19th-of-May plotters sought to reduce the general character of the secondary school education and expand the vocational education which would correspond to the economic needs of the country. Attention has been paid to the impact of these changes on the educational system, as well to the public attitude towards them. The actions of the Ministers of Education during the years of the tsarist regime have been traced consistently. Some of them had military background and their presence in the Ministry of Public Education was a sui generis precedent in the development of the Bulgarian education. Clarified have been the issues of the extent to which the non-party Government exerted pressure on the educational tradition and the way some famous Bulgarian educators opposed to the authoritarian and totalitarian ideas for the development of education, which were coming from abroad and were spread in Bulgaria by the right-wing nationalist organizations. At the end of the chapter, the conclusion has been drawn that the Bulgarian educational system until the end of the 1930s remained within the framework of the tradition established in the post-liberation decades. The tsarist regime steered clear from fascism, chauvinism and extreme nationalism, and this predetermined the development of the education. The external influences were resorted to in so much as they could be adapted to the Bulgarian conditions. Some more extreme views and practices infested the students' extracurricular activities but did not touch the learning content and learning process.

Chapter three of the monograph is devoted to the ideology of the 'new state' in education. An attempt has been made to outline the ideas of the so-called 'creative nationalism' on which the changes in education, and especially in the education of children and students in the second half of the 1930s. were grounded. Analysed have been the works of those Bulgarian pedagogues who have rightly been considered ideologues of the 'new education' and whose studies aimed at re-educating the Bulgarian teachers on whom rested the authoritarian government's hopes for raising the 'new citizens' of the country. Indicated have also been the grounds for removing the long-standing stigma attached to them for being conductors of fascist, chauvinist and racist ideas in the Bulgarian education system. For ideological reasons, after September 9th. 1944, the works of a number of prominent Bulgarian educators were banned and forgotten, as their views were found not to correspond to the Marxist ideology and ideas of the development of education. Traced have been the efforts of the authoritarian government to make the Bulgarian teachers conform to the views of nationalism. Considerable attention has been paid to the activities of the state-created Education Union established after the coup d'etat on May 19th.

1934, with the aim of controlling the educators in the country. Presented have been the Union's efforts to improve the material situation of the Bulgarian teachers, as well as the enhancement of the social activities in the interest of the largest part of civil servants in the country.

Chapter Four focuses on the attempts of the authoritarian state to give, through new programs and textbooks in the subjects of "Patriotic Studies" and "Civic Studies", a stronger nationalist direction to the students' education and, at the same time, to prepare them to be citizens with qualities and virtues corresponding to the views of the non-party authoritarian regime. Presented have been the content accents from the textbooks approved in the second half of the 1930s. Reviewed have been the methodological instructions for more successful teaching of civic knowledge to their students given to the teachers by prominent Bulgarian educators.

In the Conclusion, the main conclusions of the study have been drawn and attention has been paid to the fact that the leading personages of the Bulgarian education in the studied period had a difficult and unhappy fate. All Ministers of Education from the period 1934-1939 suffered repressions after September 9th, 1944. Three of them were sentenced to death by the so-called 'People's Court', but two managed to escape abroad as political exiles. The rest were imprisoned, interned and deprived of civil rights, job opportunities and dignified lives. It turns out that the Ministry of Education can't have been the safest place possible. Heading it at a time of fierce ideological and political clashes, on the verge of a new world conflict at that, led to dire consequences for the ministers who occupied the position in the period 1934-1939.

Студии

1."НИЕ, НАРОДЪТ. ГРАЖДАНИНЪТ И КОНСТИТУЦИЯТА" (НАБЛЮДЕНИЯ ВЪРХУ УЧЕБНИК ПО ГРАЖДАНСКО ОБРАЗОВАНИЕ В АМЕРИКАНСКИТЕ ГИМНАЗИИ)

Общество, памет, образование. История и обществени нагласи, т. 4, Сборник с доклади от летния семинар в Китен 23 - 29 юни 2018. София, 2018, с. 64 - 83.

ISBN 978-619-194-038-7

Резюме: През втората половина на XX в. в американската образователна система с подкрепата на федералните и щатски власти се застъпва по-широко получаването на граждански знания. Създадени са множество образователни центрове, подготвени са редица програми и курсове. Водеща роля има Центъра по гражданско образование в Калабасас (Калифорния). В настоящата статия е представен учебникът „Ние народът. Гражданинът и конституцията“, който се използва от учениците в гимназиалната образователна степен. Обърнато е внимание на водещите теми: идеите и принципите на американската конституция; фактори и принципи на гражданското образование, формирането на граждански знания, навици и добродетели; развитие на демократичните идеи; политическата култура на гражданите; правната система на демократичната държава; човешките и граждански права, икономическото и културно измерение на гражданството и др.

Ключови думи: гражданско образование в САЩ, изучаване на американската конституция, демократични идеи, граждански добродетели, човешки и граждански права

"WE THE PEOPLE. THE CITIZEN AND THE CONSTITUTION" (OBSERVATIONS ON A TEXTBOOK OF CIVIC EDUCATION IN AMERICAN HIGH SCHOOLS)

Abstract: In the second half of the 20th century, in the American educational system, with the support of the federal and state authorities, the acquisition of civic knowledge was advocated more widely. Numerous educational centers have been established, prepared to offer a number of programs and courses. A leading role is played by the Center for Civic Education in Calabasas (California). In this article, the textbook "We the People" is presented. The citizen and the constitution', which is used by students in the upper secondary education level. Attention is drawn to leading themes: the ideas and principles of the American Constitution; factors and principles of civic education, the formation of civic knowledge, habits and virtues; development of democratic ideas; the political culture of citizens; the legal system of the democratic state; human and civil rights, the economic and cultural dimension of citizenship, etc.

Keywords: US civic education, study of the US Constitution, democratic ideas, civic virtues, human and civil rights

2. ГРАЖДАНСКОТО ОБРАЗОВАНИЕ В ОСНОВНИТЕ УЧИЛИЩА НА РУСКАТА ФЕДЕРАЦИЯ (ПРОГРАМИ, СЪДЪРЖАТЕЛНИ АКЦЕНТИ, УЧЕБНИЦИ).

Общество, памет, образование . История обществени нагласи. Т.5. Сборник с доклади от летния семинар в Китен 24 – 28 юни 2019 г. София, 2019, с. 36 – 63.

ISBN 978-619-194-049-3

Резюме: Настоящата студия има за цел да разгледа програмите , съдържателните акценти и водещите учебници по гражданско образование в Руската федерация в началото на XXI век. Силно идеологизираното обучение в съветски патриотизъм започнало през 1925 г. с учебния предмет „Отечествоведение“ е заменено в руските основни училища с „Отечествознание“, което запазва традиционното възпитание в руски патриотизъм с изграждането на граждански нагласи, които съответстват на реалностите в постсъветската епоха. От 5. до 9. клас учениците изучават широк кръг от теми, свързани с обществото, държавните институции, правата и задълженията на руските граждани, социалните измерения на личността, основни знания за икономиката и политиката, съвременната руска конституция, както и знания за гражданското, трудово, семейно, административно, наказателно и социално право. Някогашната идеологизация от съветската епоха отстъпва място на руския национализъм, но в

редица съдържателни акценти се припокрива с европейското и американско гражданско образование.

Ключови думи: гражданско образование в съвременна Русия, възпитание в руски патриотизъм, знания за обществото, държава, правата и задълженията на гражданите

CIVIC EDUCATION IN PRIMARY SCHOOLS OF THE RUSSIAN FEDERATION (CURRICULUM, CONTENT EMPHASIS, TEXTBOOKS).

Abstract: The current study aims to examine the programs, content emphasis and leading textbooks on civic education in the Russian Federation at the beginning of the 21st century. The highly ideological education in Soviet patriotism, which began in 1925 with the subject "Patriotic Studies" has been replaced in Russian primary schools with "Patriotic Studies", which preserves the traditional upbringing in Russian patriotism with the construction of civic attitudes that correspond to the realities of the post-Soviet era. From the 5th to the 9th grade, students study a wide range of topics related to society, state institutions, the rights and obligations of Russian citizens, the social dimensions of the personality, basic knowledge about the economy and politics, the modern Russian constitution, as well as knowledge about civil, labor, family, administrative, criminal and social law. The former ideologization of the Soviet era is giving way to Russian nationalism, but in a number of substantive aspects it overlaps with European and American civic education.

Keywords: civic education in modern Russia, education in Russian patriotism, knowledge about society, state, rights and duties of citizens

3. ВЪЗГЛЕДИТЕ НА ДЕСНИТЕ АВТОРИТАРНИ ОРГАНИЗАЦИЯ ЗА РАЗВИТИЕТО НА БЪЛГАРСКОТО ОБРАЗОВАНИЕ ПРЕЗ 20 - 30-ТЕ ГОДИНИ НА ХХ ВЕК.

Резюме: През 20 – 30-те години на ХХ век в политическия живот на България се наблюдава кипеж, който е свързан с появата на множество политически формации, които принадлежат към десния политически поток. Техните възгледи са повлияни от авторитаризма и фашизма. Новите организации имат и радикални идеи за промяна на българското образование. В настоящата статия са представени възгледите на десните и националистически формации за реформи в просветното дело насочени към централизация на управлението, разширяване на възпитателната работа в училищата в национален дух, развитие на професионалното образование, намаляване на броя на гимназиите, повишаване на изискванията към учители и ученици, безкомпромисна борба срещу болшевиизма и интернационализма. Проследено е и влиянието на

фашистките просветни реформи в Италия върху разбиранията на тези организации за развитието на българската образователна система.

Ключови думи: политически живот в България през 20 -30 -те години на XX век, образование, реформи, авторитаризъм, фашизъм.

THE VIEWS OF THE RIGHT-WING AUTHORITARIAN ORGANIZATION ON THE DEVELOPMENT OF BULGARIAN EDUCATION IN THE 1920s– 1930s.

Abstract: In the 20s and 30s of the 20th century the political life of Bulgaria witnessed an upheaval which was connected with the emergence of numerous political formations that belonged to the right-wing political spectrum. Their views are influenced by authoritarianism and fascism. The new organizations also have radical ideas for changing Bulgarian education. This article presents the views right-wing and nationalist formations on reforms in education aimed at centralization of management, expansion of education work in schools in a nationalistic, development of professional education reduction of the number of high schools, increase of requirements for teachers and students, an uncompromising struggle against Bolshevism and internationalism. The impact of the fascist educational reforms in Italy on the understanding of these organizations about the development of the Bulgarian education system I also traced.

Keywords: political life in Bulgaria in the 20s – 30s of the century, education, reforms, authoritarianism fascism.

4. ОЩЕ ЗА ИДЕОЛОГИЯТА НА РЕЖИМА СЛЕД 19 МАЙ 1934 Г. ПОГЛЕД ВЪРХУ ТВОРЧЕСКИЯ НАЦИОНАЛИЗЪМ.

Резюме: Превратът на 19 май 1934 г. е едно от най-важните събития в историята на България през XX век. По идеологически съображения десетилетия наред управлението между 1934 - 1944 г. е определяно като фашистко, а често и като монархо-фашистко. В настоящата статия е направен опит да се допълни представата от съществуващите исторически изследвания за идеологическия облик на режима установен от политически кръг „Звено“ и Военния съюз. Подчертава се, че идеологическа основа на управлението е творческият национализъм. Той се съчетава с вижданията за „новата държава“ – силна, авторитарна, етатистка, антилиберална, безпартийна и непарламентарна.

Ключови думи: политически живот в България през 30- години на XX век, идеология, национализъм, авторитаризъм

MORE ON THE IDEOLOGY OF THE REGIME AFTER MAY 19, 1934. A LOOK AT CREATIVE NATIONALISM.

Abstract: The coup of May 19, 1934 was one of the most important events in the history of Bulgaria in the 20th century. For ideological reasons, for decades the governments between 1934 and 1944 were defined as fascist, and often also monarcho-fascist. In this article, an attempt is made to supplement the idea of the existing historical studies about the ideological appearance of the regime established by the political circle "Zveno" and the Military Union. It is emphasized that the ideological basis of this rule is creative nationalism. It aligns with visions of the "new state" – strong, authoritarian, statist, anti-liberal, non-party and non-parliamentary.

Keywords: political life in Bulgaria in the 1930s, ideology, nationalism, authoritarianism

5. СЪЗДАВАНЕ И ПЪРВОНАЧАЛНА ДЕЙНОСТ НА ПРОСВЕТНИЯ СЪЮЗ (1934 – 1939 Г.)

Общество, памет, образование (История и обществени нагласи) Сборник с доклади от летния дидактически семинар в Китен. София, 2023 (под печат)

Резюме: Превратът на 19 май 1934г. ликвидира свободното професионално сдружаване на българското учителство. Авторитарната власт решава да създаде единна професионална организация на всички просветни дейци. В нея са задължени да участват учителите от всички образователни степени, както и университетските преподаватели. Настоящата студия разглежда създаването и първоначалната дейност на т.нар. Просветен съюз в периода 1934 – 1939 г. Представени са началата, на които се изгражда казионната просветна организация. Проследени са усилията на ръководството на съюза за контрол над учителството и за сътрудничество с авторитарната държава в промените на образователната система. Обърнато е внимание върху опитите на представителите на забранените учителски профсъюзи да се противопоставят на следваната от Просветния съюз политика, която е в угода на безпартийния режим и накърнява демократичните основи на българското образование. В статията са отразени и онези дейности на съюза, които допринасят за укрепване стабилитета на учителството и за подобряване на неговото социално положение чрез придобивки в областта на здравеопазването, пенсионното дело, учителската взаимопомощ и др.

Ключови думи: професионално сдружаване на българските учители, авторитарната държава и образованието, грижи за учителството

CREATION AND INITIAL ACTIVITIES OF THE EDUCATIONAL UNION (1934 – 1939)

Abstract: The coup of May 19, 1934 liquidated the free professional association of Bulgarian teachers. The authoritarian government decided to create a single professional organization of all educators. Teachers of all educational levels, as well as university professors, are obliged to participate in it. The present study examines the creation and initial activity of the so-called Educational Union in the period 1934 – 1939. The beginnings on which the national educational organization was built are presented. The efforts of the leadership of the union to control the teachers and the cooperation with the authoritarian state in the changes in the education system have been traced. Attention has been paid to the attempts of the representatives of the banned teachers' unions to oppose the policy followed by the Educational Union, which favors a non-party regime and damages the democratic foundations of Bulgarian education. The article also reflects those activities of the union that contribute to strengthening the stability of the teaching profession and improving its social situation through benefits in the field of health care, pension affairs, teacher mutual aid, etc.

Keywords: professional association of Bulgarian teachers, authoritarianism, state and education, care for teachers

СТАТИИ В НАУЧНИ ИЗДАНИЯ, РЕФЕРИРАНИ И ИНДЕКСИРАНИ В СВЕТОВНОИЗВЕСТНИ БАЗИ ДАННИ С НАУЧНА ИНФОРМАЦИЯ

1. ФОРМИРАНЕ НА ИКОНОМИЧЕСКА ГРАМОТНОСТ И НА ПРЕДСТАВИ ЗА СТОПАНСКОТО РАЗВИТИЕ У УЧЕНИЦИТЕВ V КЛАС ЧРЕЗ НОВАТА ПРОГРАМА И УЧЕБНИЦИТЕ ПО ИСТОРИЯ И ЦИВИЛИЗАЦИИ

История, 2021, кн. 2, с.188 – 196.

ISSN 0861 – 3710

Резюме. Настоящата статия има за цел да изясни как учебниците по история и цивилизации за V клас въздействат върху формирането на началната икономическа грамотност на учениците. При изучаването на Праисторията и Древния свят те добиват представи за стопанския живот в миналото и усвояват важни икономически понятия. Статията разглежда, анализира и сравнява учебните помагала с оглед поставената цел. Изведени са добрите примери в тях, които допринасят в най-голяма степен за

изграждането на началната икономическа грамотност на учениците. Тя е важна част от формирането на тяхната гражданската култура. Темата за знанията на младите хора за икономическото развитие и тяхната икономическа култура е важна с оглед бъдещото им успешно включване в стопанския живот на съвременното българско общество.

Ключови думи: гражданско образование, икономическа грамотност, стопански живот в Древността, икономически понятия, училищно историческо образование

FORMATION OF ECONOMIC LITERACY AND PERCEPTIONS OF ECONOMIC DEVELOPMENT IN THE 5TH-GRADE SCHOOL STUDENTS THROUGH THE NEW PROGRAMME AND THE TEXTBOOKS IN HISTORY AND CIVILIZATIONS

Abstract. This article aims to explain how the textbooks for the subject History and Civilizations in the 5th grade influence the formation of the initial economic literacy of the school students. By studying prehistory and the ancient world they learn about the economic life in the past and acquire some important economic concepts. This article examines, analyzes and compares the textbooks with regard to the above purpose. Good examples in the relevant textbooks are shown, which to the biggest extent contribute to the formation of the school students' initial economic literacy. It is an important part of the formation of their civic culture. The topic about young people's knowledge of economic development and their economic culture is important for their successful future participation in the economic life of the present-day Bulgarian society.

Keywords: history and civic education; economic literacy; economic life in the Antiquity; economic concepts; civic education in schools

2. ПРАВАТА НА ЧОВЕКА В ОБУЧЕНИЕТО ПО ИСТОРИЯ И ЦИВИЛИЗАЦИИ В VIII КЛАС

История, 2021, кн.5, с.510 – 521.

ISSN 0861 – 3710 (Print); ISSN 1314 – 8524 (Online)

Резюме. Настоящата статия има за цел да изясни ролята на учебниците по история и цивилизации за VIII клас в усвояването на знания и формирането на представите на учениците в областта на правата на човека. При изучаването на Новото време те опознават идеите и усилията на обществата за налагането на тези права. В статията са разгледани, сравнени и анализирани действащите в началото на гимназиалната образователна степен учебници. Посочени са добрите примери на

уроци, упражнения и практически дейности в учебните помагала, които отделят най-голямо внимание на проблема за човешките права. Представата за тях е важна част от съвременната гражданска култура на младите хора. Познаването на борбите за човешки права и тяхната еволюция е част от гражданската образованост на учениците и основа за активното им включване в демократичното гражданско общество.

Ключови думи: училищно историческо образование; образование за правата на човека; гражданско образование

HUMAN RIGHTS IN THE TEACHING OF HISTORY AND CIVILIZATIONS IN 8th GRADE

Abstract. This article aims to clarify the role of the textbooks in History and Civilizations in 8th grade for mastering the knowledge and forming of concepts by the school students in the field of human rights. By studying the modern era, they get to know the ideas and efforts of society for the enforcement of these rights. The article examines, compares and analyzes the current textbooks at the beginning of the high school education. The good examples of lessons, exercises and practical activities in the textbooks that pay the most attention to the problem of human rights are given. Having an idea of them is an important part of the modern civic culture of young people. Knowledge of the struggles for human rights and their evolution is a part of the civic education of the school students and the basis for their active involvement in a democratic civil society.

Keywords: history education in schools; human rights education; civic education

3. ФОРМИРАНЕ НА ИКОНОМИЧЕСКАТА ГРАМОТНОСТ НА УЧЕНИЦИТЕ ЧРЕЗ ИЗУЧАВАНЕ НА СРЕДНОВЕКОВНОТО ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ В НОВИТЕ УЧЕБНИЦИ ПО ИСТОРИЯ И ЦИВИЛИЗАЦИИ ЗА VI КЛАС

Исторически преглед , кн.3, 2021, с.169 – 182.

ISSN 0323-9748

Резюме. Настоящата статия има за цел да изясни как обучението по предмета по История и цивилизации в VI клас допринася за формирането на представи за стопанския живот, както и за формирането на началната икономическа грамотност на учениците. Изучаването на средновековната епоха дава възможности на подрастващите да усвоят важни икономически понятия. Статията разглежда, анализира и сравнява актуалните учебници и учебните помагала с оглед поставената цел. Посочени са добрите примери в тях, които съдействат в най-голяма степен за изграждането на

началната икономическа грамотност на учениците, която е важна част от формирането на тяхната гражданската култура. Знанията на младите хора за стопанския живот в миналото могат да бъдат полезни за тях с оглед бъдещото им успешно включване в стопанския и социалния живот на българското общество.

Ключови думи: икономически живот през средновековната епоха, училищно историческо образование, икономическа грамотност, гражданско образование.

FORMATION OF ECONOMIC LITERACY OF SCHOOL STUDENTS THROUGH STUDYING/LEARNING ABOUT THE MEDIEVAL ECONOMIC DEVELOPMENT IN THE NEW TEXTBOOKS IN HISTORY AND CIVILIZATIONS FOR 6th GRADE

Abstract: This article aims to explain how teaching of the subject History and Civilizations in the 6th grade contributes to the formation of notions of the economic life as well as to the formation of initial economic literacy of the school students. Learning about the medieval era gives the school students a chance to acquire some important economic concepts. The article examines, analyzes and compares the current textbooks with regard to the above purpose. Good examples are pointed out that to the biggest extent contribute to the formation of the school students' initial economic literacy which is an important part of the formation of their civic culture. Young people's knowledge about economic life in the past can be useful for them in regard of their future successful inclusion in the economic and social life of the Bulgarian society.

Keywords: economic life in the medieval era; history education in schools; economic literacy; civic education

4. СЪВРЕМЕНОТО ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ В ОБУЧЕНИЕТО ПО ИСТОРИЯ И ЦИВИЛИЗАЦИИ В 9. КЛАС

Исторически преглед , г. LXXIX, кн. 1, 2023, с. 142 – 160.

ISSN 0323-9748

Резюме. Настоящата статия има за цел да разгледа ролята на учебниците по история и цивилизации за 9. клас при получаването на знания за съвременния стопански живот, усвояването на икономически идеи и понятия, които формират икономическата грамотност на учениците. Учебните помагала са разгледани, анализирани и сравнени с оглед поставената цел. Статията обръща внимание на онези от тях, които представят идеи, политики и личности в областта на икономиката, които имат силно въздействие през XX в. Изведени са добрите примери в учебниците, които допринасят за ориентацията на учениците в сложния стопански живот на Съвременността. Икономическите знания на младите хора са важна част от тяхната

гражданска култура, която ще им осигури успешно включване в стопанския и социалния живот на българското общество.

Ключови думи: съвременно икономическо развитие; училищно историческо образование; икономическа грамотност; гражданско образование.

MODERN ECONOMIC DEVELOPMENT REFLECTED IN HISTORY AND CIVILIZATIONS EDUCATION IN 9TH GRADE

Abstract: This article aims to examine the role of the History and Civilizations textbooks for the 9th grade in acquiring knowledge about the modern economic life, learning economic ideas and concepts, which form the school students' economic literacy. The textbooks are examined, analyzed and compared with regard to the above purpose. The article draws attention to those of them that present ideas, policies and people in the field of economics that have had a strong impact in the 20th century. Good examples are presented which contribute to the orientation of the school students in the complex economic life of the Modern Times. Young people's economic knowledge is an important part of their civic culture, which will ensure their successful inclusion in the economic and social life of the Bulgarian society.

Keywords: modern economic development; history education in schools; economic literacy; civic education.

СТАТИИ ПУБЛИКУВАНИ В СПИСАНИЯ С НАУЧНО РЕЦЕНЗИРАНЕ ИЛИ ПУБЛИКУВАНИ В РЕДАКТИРАНИ КОЛЕКТИВНИ ТОМОВЕ

1. ПОГЛЕД ВЪРХУ БЪЛГАРСКИЯ ОПИТ В ГРАЖДАНСКОТО ОБРАЗОВАНИЕ В КРАЯ НА XIX И НАЧАЛОТО НА XX ВЕК

Bulgarian, Ottoman and Causasian Studies. Москва, 2012, с.427 – 434.

ISBN 978-5-902445-87-6

Резюме: Образователната реформа в съвременното българско училище наложи ново групиране на учебните предмети. В областта „Обществени науки и гражданско образование“ се предвижда въвеждането на отделен учебен предмет, свързан с гражданските знания и умения на учениците. В българската просветна традиция идеята за обучение в гражданственост започва още през епохата на националното Възраждане. Настоящата статия разглежда първите опити за преподаване на граждански знания в Княжество България и Източна Румелия, създаването на първите програми по учебния предмет „Гражданско учение“ в края на XIX в. и появата на първите учебници. Обръща се внимание на техните автори и основните акценти в преподаването на гражданските знания. В статията се посочва, че натрупаният преди

повече от век опит в гражданското образование може да бъде полезен при въвеждането отново на учебен предмет, който да подготвя младите българи за граждани на демократичното общество.

Ключови думи: гражданско образование, история на гражданско образование в България, съвременно образование

A LOOK AT THE BULGARIAN EXPERIENCE IN CIVIC EDUCATION AT THE END OF THE 19TH AND THE BEGINNING OF THE 20TH CENTURY

Abstract: The educational reform in the modern Bulgarian school imposed a new grouping of the subjects. In the field of "Social Sciences and Civic Education" it is planned to introduce a separate subject related to civic knowledge and skills of the students. In the Bulgarian educational tradition, the idea of training in citizenship began as early as the era of the National Revival. This article examines the first attempts to teach civics in the Principality of Bulgaria and Eastern Rumelia, the creation of the first curricula on the subject "Civic Studies" at the end of the 19th century and the appearance of the first textbooks. Attention is paid to their authors and the main emphases in the teaching of civic knowledge. The article states that the experience gained more than a century ago in civic education can be useful in the re-introduction of a subject to prepare young Bulgarians for citizens of a democratic society.

Keywords: civic education, history of civic education in Bulgaria, modern education

2. ЕДИН ЗАБРАВЕН РАДЕТЕЛ НА ГРАЖДАНСКОТО ОБРАЗОВАНИЕ В БЪЛГАРИЯ

Празнично-юбилейна история. Сборник статии от летния семинар в Китен 25 -29 юни 2012. София, 2012, с.76 – 81.

ISBN - 978-954-9462-77-7

Резюме: В края на XIX в. в българската образователна система си пробива път и идеята за гражданско образование на учениците, за подготвянето им като достойни граждани, притежаващи определени нравствени и граждански добродетели. Тя се налага от водещите български педагози, сред които е и Димитър Грънчаров. Настоящата статия разглежда усилията на Д. Грънчаров за разширяването на гражданските знания на младите българи. Те са идейно повлияни от възгледите на швейцарския юрист Й. Блунчли, немския психолог В. Вундт и педагозите Фр. Паулсен, Фр. Фьорстер и Г. Кершенщайнер. Д. Грънчаров популяризира виждането за държавно-гражданско възпитание на учениците, което да е в рамките на демократичността, търпимостта и компромисите между различните интереси в обществото. Той отхвърля авторитарните и тоталитарни влияния върху възпитанието на младите хора и остава свързан с българската либерална просветна традиция.

Ключови думи: гражданско образование, гражданско образование в България, държавно-гражданско възпитание

A FORGOTTEN FOUNDER OF CIVIC EDUCATION IN BULGARIA

Abstract: At the end of the 19th century, the idea of civic education of students, to prepare them as worthy citizens possessing certain moral and civic virtues, made its way into the Bulgarian educational system. It is imposed by the leading Bulgarian pedagogues, among whom is Dimitar Grncharov. This article examines the efforts of D. Grncharov to expand the civic knowledge of young Bulgarians. They were ideologically influenced by the views of the Swiss jurist J. Blunchli, the German psychologist V. Wundt and the educators Fr. Paulsen, Fr. Foerster and G. Kerschensteiner. D. Gruncharov popularized the vision of state-citizen education of students, which would be within the framework of democracy, tolerance and compromises between different interests in society. He rejects authoritarian and totalitarian influences on the upbringing of young people and remains connected to the Bulgarian liberal educational tradition.

Keywords: civic education, civic education in Bulgaria, state-civic education

3. ЗА АКЦЕНТИТЕ НА ГРАЖДАНСКОТО ОБРАЗОВАНИЕ В СЪВРЕМЕННОТО БЪЛГАРСКО УЧИЛИЩЕ

Историята, която усмихва. Сборник в чест на проф. Румяна Кушева. Изд. Парадигма. София. 2014. с.335 – 348.

ISBN 978-954-326-212-0

Резюме: В края на XX и началото XXI в. политическите, стопански, социални и културни промени в България са свързани с интеграцията в Европейския съюз. Това налага и реформиране на образователната система. Младите хора трябва да се формират като граждани и да се впишат в демократичното гражданско общество. Настоящата статия разглежда усилията за въвеждане на гражданско образование в съвременното българско училище и трудното му налагане като учебен предмет. Авторът се спира на основните акценти в даването на граждански знания. Те са свързани с политическото, социалноикономическото, културно и правно измерение на гражданството. Констатирано е тревожното състояние на гражданската грамотност на младите българи, което затруднява формирането им като пълноценни граждани и участието им в демократичното гражданско общество.

Ключови думи: гражданско образование, гражданско образование в съвременното българско училище

ABOUT THE ACCENTS OF CIVIC EDUCATION IN THE CONTEMPORARY BULGARIAN SCHOOL

Abstract: At the end of the 20th and the beginning of the 21st century, the political, economic, social and cultural changes in Bulgaria were connected with the integration into the European Union. This also requires reforming the education system. Young people must be formed as citizens and fit into the democratic civil society. This article examines the efforts to introduce civic education in the modern Bulgarian school and the difficulty of imposing it as a subject. The author dwells on the main highlights of giving civic knowledge. They are related to the political, socioeconomic, and cultural and legal dimensions of citizenship. The alarming state of the civic literacy of young Bulgarians has been established, which makes it difficult to form them as full-fledged citizens and their participation in the democratic civil society.

Keywords: civic education, civic education in the contemporary Bulgarian school

4. СПИСАНИЕ „УЧИЛИЩЕН ПРЕГЛЕД“ ПРЕЗ ПОВРАТНАТА 1944 Г.

Послания на историята. Юбилеен сборник в чест на професор Мария Радева. УИ „Св. Кл. Охридски“. София 2016, с.317 - 327

ISBN 978-954-07-4074-4

Резюме: В края на XIX в. Министерството на народното просвещение слага началото на сп. „Училищен преглед“. То бързо се утвърждава като водещо просветно издание, в което има официален и неофициален раздел. Почти половин век списанието е мост между просветната администрация и българското училище и е място, в което учители се запознават с различни педагогически възгледи, програми и учебници. Настоящата статия е посветена на трудностите, които среща списанието в повратната на България 1944 г. Издаването му е разстроено от военната обстановка, бомбардировките над София и финансовите затруднения на просветното министерство. До политическата промяна на 9 септември 1944 г. списанието отразява идеите на т.нар. Обединена България, които се отличават с националистически дух. В последните месеци на година изданието прави рязък идеен завой и вече отразява бързото налагане на марксистката идеология и мироглед, забраната на редица учебници, въвеждането на руски език като задължителен за учениците и все по-тясното обвързване на българската просвета със съветския образователен модел.

Ключови думи: българско образование през XX век, политически промени, налагане на съветски образователен модел

„SCHOOL REVIEW“ MAGAZINE BACK IN 1944.

Abstract: At the end of the 19th century, the Ministry of Public Instruction started the magazine "School Review". It is quickly establishing itself as a leading educational publication, in which there is an official and an unofficial section. For almost half a century, the magazine has been a bridge between the educational administration and the Bulgarian school and a place where teachers get to know different pedagogical views, programs and textbooks. This article is dedicated to the difficulties encountered by the magazine in Bulgaria's turning point in 1944. Its release was disrupted by the military situation, the bombing of Sofia and the financial difficulties of the Ministry of Education. Until the political change on September 9, 1944, the magazine reflected the ideas of the so-called United Bulgaria, which are distinguished by a nationalist spirit. In the last months of the year, the publication made a sharp ideological turn and already reflected the rapid imposition of the Marxist ideology and worldview, the banning of a number of textbooks, the introduction of the Russian language as compulsory for students and the increasingly close connection of Bulgarian education with the Soviet educational model.

Keywords: Bulgarian education in the 20th century, political changes, imposition of the Soviet educational model

5. ИЗУЧАВАНЕТО НА ПРАВА В ОБУЧЕНИЕТО ПО ГРАЖДАНСКО ОБРАЗОВАНИЕ ВЪВ ВЕЛИКОБРИТАНИЯ (НАБЛЮДЕНИЯ ВЪРХУ УЧЕБНИК ПО „ГРАЖДАНСТВО“)

Общество, памет, образование. История обществени нагласи. Сборник с доклади от летния семинар в Китен 27 юни – 1 юли 2016 г. ИК Силует. София. 2016. с. 54 – 63.

ISBN 978-619-940-23-3

Резюме: В началото на XX век при провеждането на образователната реформа във Великобритания се осъзнава нуждата от въвеждане на гражданско образование. За училищната мрежа са издадени първите учебници по „Гражданство“. В настоящата статия е разгледан и анализиран разделът „Права“, посветен на проблематиката за правата и задълженията на британските граждани. Тя дава възможности на учениците да се запознаят с важни аспекти на правото, човешките и граждански права, функционирането на съдилищата, ролята на полицията, правата на бежанците и нарушителите на закона. Основно внимание е обърнато на трите категории права - основни, процедурни, квалифицирани. Засегнат е и проблемът за трудовите и потребителски права. В статията е направено сравнение как съдилищата във

Великобритания и България защитават основните права на човека и в какви случаи те не могат да се приемат за абсолютни. Разкрити са и методите и похватите в гражданското обучение, които активизират учениците и ги правят съпричастни към гражданските знания и поведение в обществото

Ключови думи: гражданско образование, права и задължения на британските граждани, методи и похвати в гражданското обучение

THE STUDY OF RIGHTS IN CIVIC EDUCATION IN THE UK (OBSERVATIONS ON A CITIZENSHIP TEXTBOOK)

Abstract: At the beginning of the 20th century, during the educational reform in Great Britain, the need to introduce civic education was realized. The first "Citizenship" textbooks were issued for the school network. In this article, the "Rights" section, dedicated to the issue of the rights and obligations of British citizens, is examined and analyzed. It provides opportunities for students to learn about important aspects of law, human and civil rights, the functioning of the courts, the role of the police, the rights of refugees and law breakers. Main attention is paid to the three categories of rights - basic, procedural, qualified. The problem of labor and consumer rights is also affected. The article compares how the courts in Great Britain and Bulgaria protect basic human rights and in which cases they cannot be taken as absolute. The methods and approaches in civic education that activate students and make them empathetic to civic knowledge and behavior in society are also revealed.

Keywords: civic education, rights and duties of British citizens, methods and concepts in civic education

6. НОВИТЕ ОБРАЗОВАТЕЛНИ СТАНДАРТИ ПО ИСТОРИЯ И ЦИВИЛИЗАЦИИ ЗА 5.КЛАС (НАБЛЮДЕНИЯ ВЪРХУ ОБРАЗОВАТЕЛНИТЕ ИЗИСКВАНИЯ И УЧЕБНИЦИТЕ)

Понятия, ценности, промени. Историята: Време и реалности, т.12. Варна, 2017, с.103 – 112.

ISBN 978-619-00-00-0602-2

Резюме: Обучението по история и цивилизации в 5. клас винаги е имало голямо значение за системата на образованието в България. Курсът запознава учениците с предмета и обекта на науката история, появата на човечеството и неговата еволюция в Праисторията, първите цивилизации и историята на Древния Изток, Древна Гърция и Древен Рим. Този курс слага началото на училищното историческо образование. В настоящата статия са разгледани и анализирани утвърдените държавни образователни

изисквания за учебното съдържание и учебниците. Обърнато е внимание на знанията и уменията, които трябва да овладеят учениците и ролята на различните видове уроци - за нови знания, урок-упражнение, урок за практически дейности, урок за обобщение, урок за контрол. Разкрита е и връзката на историята с други учебни предмети, които допринасят за изграждане на определени умения и компетенции на учениците чрез широк кръг от дейности в класната стая и извънучилищната среда.

Ключови думи: училищно историческо образование, държавни образователни изисквания, история на Стария свят, знания и умения на учениците в 5. клас

THE NEW EDUCATIONAL STANDARDS IN HISTORY AND CIVILIZATIONS FOR GRADE 5 (OBSERVATIONS ON EDUCATIONAL REQUIREMENTS AND TEXTBOOKS)

Abstract: The teaching of history and civilizations in the 5th grade has always been of great importance for the education system in Bulgaria. The course introduces students to the subject and object of the science of history, the emergence of humanity and its evolution in Prehistory, the first civilizations and the history of the Ancient East, Ancient Greece and Ancient Rome. This course begins school history education. This article examines and analyzes the approved state educational requirements for the educational content and textbooks. Attention is paid to the knowledge and skills that students should master and the role of different types of lessons - for new knowledge, lesson-exercise, lesson for practical activities, lesson for summary, lesson for control. The relationship of history with other subjects that contribute to building certain skills and competencies of students through a wide range of activities in the classroom and outside the school environment is also revealed.

Keywords: school history education, state educational requirements, history of the Old World, knowledge and skills of students in the 5th grade

7. ГРАЖДАНСКО ОБРАЗОВАНИЕ В СРЕДНОТО УЧИЛИЩЕ В ПОЛША (НАБЛЮДЕНИЯ ВЪРХУ ЗАВЪРШВАЩАТА ФАЗА И ЗРЕЛОСТНИТЕ ИЗПИТИ ПО ДИСЦИПЛИНАТА "ГРАЖДАНСКО УЧЕНИЕ")

Общество, памет, образование История обществени нагласи. Т. 3. Сборник с доклади от летния семинар в Китен 26 – 30 юни 2017, с. 35 – 46.

ISBN 978-619-194-031

Резюме: След края на Студената война страните от т.нар. Източен блок поеха по пътя на демократичното развитие. В образователната сфера започна възпитанието на новите поколения в дух на демократично гражданство. В Полша за всяка

образователна степен са разработени програми по гражданско образование. В средното училище се изучава учебният предмет „Гражданско учение“, върху който учениците полагат зрелостен изпит. Настоящата статия разглежда съдържателните акценти на учебника по „Гражданско учение“ – общество, политика, държава, мястото на съвременна Полша в Европа и света. Представена е информация за провеждане на зрелостния изпит, който установява гражданските знания, умения и компетенции на младите поляци. Авторът изтъква, че Полша е един от добрите примери за успешно развитие на образованието за демократично гражданство образование в Източна Европа след края на комунистическия режим.

Ключови думи: демократично гражданство, гражданско образование, акценти на гражданското образование в Полша

CIVIC EDUCATION IN SECONDARY SCHOOLS IN POLAND (OBSERVATIONS ON THE FINAL PHASE AND MATURATION EXAMINATIONS IN THE DISCIPLINE "CIVIC STUDY")

Abstract: After the end of the Cold War, the countries of the so-called Eastern Bloc took the path of democratic development. In the educational sphere, the education of the new generations in the spirit of democratic citizenship began. In Poland, civic education programs have been developed for each educational level. In secondary school, the subject "Civic Studies" is studied, on which students take the matriculation exam. This article examines the content highlights of the "Civic Education" textbook - society, politics, state, the place of modern Poland in Europe and the world. Information is presented on the conduct of the matriculation exam, which establishes the civic knowledge, skills and competencies of young Poles. The author points out that Poland is one of the good examples of successful development of education for democratic citizenship education in Eastern Europe after the end of the communist regime.

Keywords: democratic citizenship, civic education, highlights of civic education in Poland

8. ДЪРЖАВАТА И ПОЛИТИКАТА В ОБУЧЕНИЕТО ПО ИСТОРИЯ И ЦИВИЛИЗАЦИИ В V КЛАС

Годишник на Софийския университет „Св. Климент Охридски“, Исторически факултет, том 106, 2021 – 2022 (под печат)

Резюме. Централно място в съвременното гражданското образование заема знанието, свързано с изграждането на политическата култура на учениците. В българската образователна система обучението по история и цивилизации има

основна роля за усвояването на знания и понятия за държавата и политиката. Настоящата статия има за цел да разгледа ролята на учебниците по история и цивилизации за V клас за формирането на началните представи на учениците за държавността и политиката чрез изучаването на цивилизациите в Древния свят. В статията са разгледани, анализирани и сравнени съответните учебни помагала. Посочени са онези от тях, които в най-висока степен допринасят за формирането на началната политическа грамотност на учениците. Подчертава се водещата роля обучението по история и цивилизации в тази важна област на гражданската култура на подрастващите, на тяхната социализация като граждани в демократичното българско общество.

Ключови думи: училищно историческо образование, държавност, политика, история и гражданско образование.

STATE AND POLITICS IN TEACHING HISTORY AND CIVILIZATIONS IN THE 5TH GRADE

Abstract. Knowledge about building school students' political culture takes a central place in modern civic education. In Bulgarian educational system teaching of History and Civilizations plays a main role in acquiring knowledge and concepts about state and politics. This article's aim is to examine the role of the textbooks in History and Civilizations for 5th grade in the formation of school students' initial concepts of state system and politics through studying the civilizations of the Ancient World. The article examines, analyzes and compares the relevant textbooks. It points out the ones that to the biggest extent contribute to the formation of school students' initial political literacy. The article underlines the leading role of the teaching of History and Civilizations in this important area of civic culture of the coming generation and their socialization as citizens in the democratic Bulgarian society.

Keywords: system of state, politics, school history education, history and civic education

9. ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ПОСТИГАНЕ НА ИКОНОМИЧЕСКА ГРАМОТНОСТ ЧРЕЗ УЧЕБНОТО СЪДЪРЖАНИЕ ПО ИСТОРИЯ И ЦИВИЛИЗАЦИИ В 8. КЛАС

Педагогически и социални изследвания. II, том 3, книжка № 1, 2022, с. 27 – 38.

ISSN 2738-8298

Резюме: Настоящата статия има за цел да изясни как учебното съдържание по предмета „История и цивилизации“ в 8. клас допринася за формирането както на представи за стопанския живот в Новото време, така и на икономическа грамотност

на учениците. Изучаването на епохата от края на XV до началото на XX век дава възможности на подрастващите да усвоят важни икономически понятия. Статията разглежда, анализира и сравнява актуалните учебници и учебните помагала с оглед поставената цел. Посочени са добрите примери в тях, които съдействат в най-голяма степен за изграждането на началната икономическа грамотност на учениците, която е важна част от формирането на тяхната гражданската култура. Знанията на младите хора за стопанския живот в миналото могат да бъдат полезни за тях предвид бъдещото им успешно включване в стопанския и социалния живот на българското общество.

Ключови думи: стопански живот в Ново време, училищно историческо образование, икономическа грамотност, гражданско образование

CAPABILITIES OF ATTAINING ECONOMIC LITERACY THROUGH THE SCHOLASTIC CONTENT IN HISTORY AND CIVILIZATIONS FOR 8TH GRADE

Abstract: The objective of this article is to make clear how scholastic content in the subject history and civilizations in the 8th grade contributes to the formation of notions about economic life in the Modern Age as well as to the formation of economic literacy of the school students. Learning about the period from the end of 15th century until the beginning of 20th century gives the school students a chance to acquire some important economic concepts. The article examines, analyzes and compares the current schoolbooks and textbooks with regard to the above purpose. Any good examples are pointed out, which to the biggest extent contribute to the formation of the school students' initial economic literacy which is an important part of the formation of their civic culture. Young people's knowledge about economic life in the past can be useful for them with respect to their future successful inclusion in the economic and social life of the Bulgarian society.

Keywords: economic life in the Modern Age; history education in schools; economic literacy; civic education

10. ИДЕИТЕ НА ПОЛИТИЧЕСКИ КРЪГ „ЗВЕНО“ ЗА РЕФОРМИ В БЪЛГАРСКОТО ОБРАЗОВАНИЕ (1928 – 1934 Г.)

Резюме: През 20-те и началото на 30-те години на XX век в България се появяват множество десни политически партии и организации, които изповядват авторитарни и крайно-националистически идеи и отричат демократичната парламентарна система. Сред тях е и политическият кръг „Звено“, създаден като елитарна структура с участието на разочаровани от съществуващите партии политици, военни, интелектуалци и др. Настоящата статия разглеждаме възгледите на „Звено“ за радикални реформи в българското образование: централизация на управлението;

намаляване на средните училища; премахване на изборните училищни настоятелства; отстраняване на партийното влияние върху младежта и вкарването ѝ в единна държавна организация; възпитание на учениците в по-краен националистически дух, развитие на професионалното образование и др. Тези идеи са повлияни от тоталитарните, авторитарни и недемократични идеи за просветното дело и някои от тях са осъществени след преврата на 19 май 1934 г., когато „Звено“ с подкрепата на Вонения съюз взема насилствено властта.

Ключови думи: политически живот в България през 20 -30 те години на XX век, авторитарни идеи за образованието на политически кръг „Звено“, национализъм.

THE IDEAS OF POLITICAL CIRCLE "ZVENO" FOR REFORMS IN BULGARIAN EDUCATION (1928 - 1934)

Abstract: In the 20s and early 30s of the 20th century, numerous right-wing political parties and organizations appeared in Bulgaria, professing authoritarian and ultra-nationalist ideas and denying the democratic parliamentary system. Among them is the "Zveno" political circle, created as an elitist structure with the participation of politicians, soldiers, intellectuals, etc., disappointed with the existing parties. This article examines the views of "Zveno" on radical reforms in Bulgarian education: centralization of management; reduction of secondary schools; abolition of elected school boards; removal of party influence on the youth and bringing them into a unified state organization; education of students in a more extreme nationalist spirit, development of professional education, etc. These ideas were influenced by the totalitarian, authoritarian and undemocratic ideas of the educational work, and some of them were implemented after the coup of May 19, 1934, when "Zveno" with the support of the Voluntary Union took power by force.

Keywords: political life in Bulgaria in the 20-30s of the 20th century, authoritarian ideas about the education of the "Zveno" political circle, nationalism.